

ÁLOM-BESTIÁRIUM

Tárgyak és helyszínek tekintetében az álom és ébrenlét valósága között pusztán annyi a különbség, hogy míg az éberen megélt idő során ezek önálló élete hajlamosabb rejtve maradni előttünk – vagy legalábbis mi magunk hajlamosabbak vagyunk kevésbé tetten érni azt: ha úgy tetszik, kevésbé vagyunk éberek –, addig az álmaink valósága leplezetlenül tárja fel előttünk ezt az életet. Az álom helyszínei és tárgyai megannyi szereplő a nagy rendező munkájában, ahol semmi nem kellék: minden él és lüktet. Dús, zabolázatlan rengetegeket vagy rommá üresedett városok: az álomban ugyanaz az élet munkál bennük. Az álom terében ugyanis nem csupán az élőlények élnek: a teret magát is életből szövük a végtelenségig nyúló másodpercek. Lélegzik a város és a beton, és lélegzik a zuhanásnyi semmi az emelet és az utcakő között. Lélegzik a futásba belemerevedett mozdulat, a kétségbeesés és a rettenet, de lélegzik a szépség, és a kert is, ahová pihenni vagy sóvárogni jár a lélek, friss forrásvizet keresni az elme. Egykori szeretők vagy halottaink által hátrahagyott tárgyak lehelik be az álom végeérhetetlenül egymásba nyíló, körkörösön önmagukba és mégis önmagukon túl vezető szobáit. Az éberség valóságában a tárgyak eltűnnek, átrendeződnek, némán mesélnek. Az álom tárgyai és helyszínei megelevenednek, szorongást, megannyi gazdátlan tünő gondolatot, sóvárgást oltva az álmodóba. Az élőlények pedig: ó, hogy élnek! Nem félnek azok senkitől és semmitől: mindig pontosan azok, akik. Ebben a rettenthetetlenségben rejlik a bestialitásuk. Ezeket az álom által étellel beoltott tárgyakat, helyszíneket és jelenségeket, valamint az álom által étellel elteltségükben felfokozott élőlényeket kívánjuk összegyűjteni és az olvasó elé tárni ezen bestiárium lapjain, hűen ahhoz, ahogyan az álmodó látta őket.

ELSŐ RÉSZ: TEREK, ÉPÍTMÉNYEK, ÉS BENNÜK LAKOZÓ LÉNYEK

Az ősnyelv kútja és annak kőlényei

A nyelv eredetét kutató elme, ha keresőmunkáját az álomra is kiterjeszti, ott nem olyan kutat talál, amiből gazdagon merhet – dúsan habzó, végeérhetetlen nyelvet –, hanem elapadt szökőkutat. Emlékét annak, hogy a nyelv egykor szabadon feltörő víz volt, élő, akár a kőkút oldalán látható, mára már a kővel eggyé vált, elnémult androgün lények. Ajkaik kitérve, szólásra nyílt megannyi száj, figyelésbe merevedett tekintetek. Az álmodó nézi és ámul, és szinte kővé dermed maga is.

A rom

Az álombéli rom különös organizmus. Egyszerre emlék és jóslat, mementója egy elmúlt kornak, és ígérete, olykor fenyegetése egy elkövetkezőnek, fantáziája egy sosemvoltnak. A repedések, a hiányok nem kevésbé jelentőségteljesebbek, mint a megmaradt építmények. A rom alapvető alkotóeleme az, ami már nincs. Ami ugyanis megmaradt, és ami már nincs, együtt alkotják a romot – különös alkímia. Két rom emelkedik ki ezen bestiárium szerzőjének álom-horizontjáról: két romváros egy-egy helyszíne.

Az első egy modern kori romváros: míg a rendszerváltás utáni Románia a valóságban inkább szellemileg hevert romokban, addig az álomvilágban a fizikai tér ugyanolyan romos, és a mindenhol kúszó-indázó repedések a betonfalakban, a járdaszegély elomlása, a szürke tömbházakból kiszivárgó öregség és kétségbeesés szaga együtt alkotják a kietlenség testét, a várost. A kilencvenes évek elején álmodott álomban ez a város jelentette azt, hogy valami elmúlt, de helyette még nem kezdődött el más. Hallani lehetett, ahogy a romvárosban újra meg újra megkönnyebbülten fellelegeznek az emberek, és érezhető volt, amint a város fölött távozik a félelem, a helyébe pedig valamiféle különös, rezignációval elegy remény költözik. Ebben a városban állt a romok közt egy szegényes lakótelep a tömbházaival. Ezekből a szürke betontömbökből is távozott valami, és a helyébe lépő ürességet várakozásból szötte az álomidő. Az álmodó egy ilyen tömbházban keresi az otthonát, miközben az életre kelt lépcsőház fokozatosan emeletek és lépcsősorok beláthatatlan útvesztőjévé növi ki magát. Csak úgy ontja magából az újabb és újabb emeletet, ám ezek az új emeletek is romok. Bestiális épülés, amikor eleve romként keletkezik valami. Egyszerre épülés és omlás, porlik a beton, a pusztulás minden újabb emeletével beszakad

az otthon reménye. A magaslatok tátongó ürrel várják az álmodót, a mélység nehéz és törmelékkal teli. A rettenet maga: amikor valami azzal hívja fel a figyelmet arra, hogy él, hogy romlik, és a romlás gyarapszik.

Az önmagából növekvő lépcső

Az önmagából növekvő, önmagát szaporító lépcső a vég nélkül épülő-omló házban él. Különös tulajdonsága, hogy kizárólag felfele épül, és ahogy az álmodó halad rajta, az alja folyamatosan beszakad, eltűnik. Rettenetes a kényszer, ami vele együtt épül és gyarapszik, a szüntelen felfele igyekvés imperatívusza, de egyben evangélium is a romok között. Az álomban bolyongó elme ugyanis két irányba kutakodhat: fel avagy le. Kutakodni felfele vagy lefele lehet, befele vagy kifele. A kereső számára mindkettő létfontosságú, sőt, mi több, nem megkerülhető a kút legmélyére való leereszkedés annak, aki valóban keresésre szánja el magát. Ám a lefele és befele kutakodás mit sem ér, ha a kereső nem képes felfele is tekinteni olykor, levegőt és szabad eget lelteni. Annak pedig, hogy erről ne feledkezzék meg, az a feltétele, hogy a legelső útja felfelé vezet, mert csak így tudatosulhat benne a mély súlya és a magasság nyitottsága. A romokból fakadó lépcsők mindig az Isten szabad egéhez vezetnek.

A barlanggá szűkülő templom

„Ott fogsz élni, ahol a víz találkozik az éggel”, szól egy hang, és az álmodó egyszeriben tengerparton, fehér templom előtt áll. Szavakban nehezen megragadható szépség, mudéjar letisztultság, a nap sugarait lágyan beívó mész a falakon. Arany homok, a láthatár a tenger: olyan, mintha a fehér templom a vízből emelkedne ki. Az álmodó nem akar bemenni, ám valami különös kényszer mégis a templom ajtajához vezet. Az ajtó nyitva áll, és odabentről sötétség pillant kifele. Kint azúr láthatár, odabent titok.

Az álmodó belép, és néhány lépés után a sötétségből tartóoszlopok kezdenek kirajzolódni. Oszlopok és boltívek között halad előre, miközben a sötétség nem oszlik, csupán hozzászokik a szeme. A tér egyre szűkül, egyre kevesebb a boltív, és lassan eltűnik az utolsó oszlop is. Barlanggá szűkült a fehér templom. Víz zubog, gyors sodrású folyó szeli ketté a barlangot. Az álmodó a vízbe álmodja magát, de ahelyett, hogy az vinné szélesebben a barlang gyomrába, csak gyötrelem az álmodónak, aki a sodrás irányával ellentétesen próbál meg haladni. Közben elhaladnak mellette az éberségből ismert emberek: barátok, családtagok, akik sodrással megegyező irányban haladnak. Nem jut eszébe a tenger, egyre csak küzd a nehéz, sebes folyóval.

Hullámokban tör rá a fáradtság, ami lassan kimerültségbe csap át. Monstrummá lett víz uralja a barlangot, megadásra kényszerítve az álmodót, aki immár nem akar haladni. Izmai elernyednek, a víz szelídül. Hűséges ló, az álmodó önkéntelenül is lovasa. Haza tartanak, a forrás irányába. Templomból lett barlang a tenger alatt, fölötte, odakint azúr-horizont. Az álmodónak nem jut eszébe, de ez nem jelenti, hogy feledte volna: „Ott fogsz élni, ahol a víz találkozik az éggel.”

Az aranybarna romvárossá merevedő idő

Ismét romváros, ám ezúttal nem szürke, hanem aranybarna: mintha egy ósdi képeslapra méz ömlött volna. Méz, mert ragacsos ragyogása arra emlékeztet, és méz, mert a képzelt képeslap a szerelmesek utolsó találkozásának helyszínét ábrázolja. Magas gangos ház, omladozó falak. Egy öregúr áll a gangon, fekete szövetkabátot és fekete kalapot visel. Az arcából semmit nem látni, és az álom terében inkább a ház és a régmúlttal átítított gang viselkedik élőként, semmint az ember. A kalapos úr búcsúra várva áll ott, de nem szól semmit. A tekintet, melyen keresztül mindez rögzül, a búcsúzni jött szerelmesé, és most egyre távolodik, így a perspektíva egyre szélesedik. A kalap és a kabát szövege már egyre kevésbé tisztán kivehető, az aranybarna gangos idillt csak az anyag fekete merevsége töri meg. Távolodik a tekintet, de még élő romokat lát. A búcsúzó vonatra száll, és onnan pillant vissza a gangra. A vonat zötykölődése egyszeriben mozdulatlanossá válik: halad, de közben mégis minden áll. Az aranybarna romvárost kétszeres keretbe fogja a néma elkészülés elnyúló pillanata, és a megdermedt időbe merevedett vonat ablaka. Különös metamorfózis: az idő képé válik. A változás pedig, amit az elkészülés és a vége okoz az időben, a szemnek lesz látható. Vonat zötyög, idő áll: és láttatja magát.

MÁSODIK RÉSZ: ÁLLATOK

A szarvas

A szarvasról több helyütt azt tartják, hogy híd a fizikai valóság és a transzcendens között. Az úton levés jelképe, az igazság keresésének és az átváltozásnak megtestesítője. Az átváltozás olykor nehéz, gyötrelmes folyamat. Gyötrelmes annak is, aki belemegy, és annak is, aki a végén – a fel-tételezett végén – kijön. Két ember osztozik egy testen, kísérőjük a szarvas. Az álombéli utat két oldalról beláthatatlan erdő szegélyezi, dús zöld sötét-

ség, égis érő rengeteg. A se eleje, se vége út hívogató, és lehetetlenné teszi, hogy aki egyszer rálépett, az letérjen róla, vagy akár visszaforduljon. Ezen az úton kíséri a szarvas az álmodót, újra meg újra, életének különböző szakaszaiban. Nem gyakran jelenik meg, de amikor ott van, akkor egyszerre mester, társ és gyógyító az álomban keresőnek. Jelenlétével hitelesíti az álmot és az álombéli utat. Olykor az álom nem követi a saját logikáját, ám ilyenkor a szarvas a jelenlétével hitelesíti a megtett utat. Visszatérő társ, némasága szabály.

A világűr madara

A világűr madara olyan, mint bármelyik énekesmadár, csupán annyi különbséggel, hogy röpte a világűrre ér. Ha az álmodó követi, hosszú repülés után a világűrben találja magát, ahol az énekesmadár dala a nagy űr iránti tiszteletből elhallgat, és az álmodó beleülhet a csend tenyerébe. Amikor az egyszeri álmodó úgy dönt, hogy a különös énekesmadár nyomába szegődik, egyből szárnyra kap, majd amikor a világűr súlyos némaságában a bolygókat csodálja, ott van körülötte minden, mi odalent még nehéz volt számára: immár csak lebegnek körülötte rettenthetetlen zsarnokok, különös tárgyak formájában testet öltött félelmek, és lebeg körülötte a világűr szépsége fölött érzett csodálata is. Minden, mi az álmodóé, és hozzá tartozik, elveszti súlyát, de nem a jelenlétét. A világűr ismerő énekesmadár otthona az a hely, ahol minden csupán: van.

HARMADIK RÉSZ: EMBERSZERŰ LÉNYEK

Az arcukat vesztett ikrek

Az arcukat vesztett ikrekről csupán annyit tudni, hogy kamaszéveik végén járó fiúk. Nincs múltjuk, nincsenek történeteik, és nevük sincs. Az arcukat pedig egy rejtélyes betegség okán vesztették el. Pontosabban a rejtélyes betegségnek nem kevésbé rejtélyes gyógymódja az, ami megkövetelte, hogy feláldozzák mindazt, amiről név és saját történet hiányában felismerhetők volnának: az arcukat. Nem tudjuk, hogy a kór miben nyilvánult meg náluk, és mik voltak a tünetei. Egyet tudunk csupán: míg az ikreknek se múltja, se jelene, addig a betegségük a jövőbe mutat: valami rémség leselkedik, vár rájuk, ha nem lelnek azonmód gyógymódra. A gyógymód pedig az arc, az identitás, a felismerhetőség eltávolítása. Emberek, de mégsem azok. Minden emberi számítás szerint nem kéne, ám mégis élnek: ember-

szerű inkognitó-lények. Az üzenet maga a rettenet: a jövő csak ott nem fenyegető, ahol nincs identitás. Csak ott nincs veszély, ahol nincs arc. Arc helyett semmi.

A pszichoanalízis kígyónője

Az álmodó megboldogult apja ágyán fekszik, melynek egyik végénél az ébrenlét során megismert Freud, a másikon pedig Jung ül. Monoton, gyomortájékról felbugyogó beszéd, áradó tudatfolyam, beszűkülő szoba. Az ágy két néma tudós óre figyel, miközben a tudat áradása rést nyit a falban. Körkörös labirintus vezet a falon át, és az álmodó emlékek nélkül halad benne, egyre a közepe felé, ahol ajtó nyílik: gyermekkorából ismert ajtó, felüdülés a szomszédnál. Ám a szomszéd sehol, az ajtó csak úgy tárva-nyitva, és a küszöb átlépése után az álmodó karcsú testű fiatal kígyónővel találja szemben magát. Annak, aki egy ideje már lapozgatja a bestiáriumot, nem lesz meglepetés, hogy ez a lény is néma, és az álmodónak lehetetlen szóra bírnia. A lakás végtelen, és az álmodó tudja, hogy rejtélyes kígyónő teszi azzá.

A sivatag gyíkasszonya

Vélhetőleg rokonságban áll a tudatfolyam útvesztői által szült kígyónővel. A szintén fiatal gyíkasszony egy üvegbúra alatt él a lila homoksivatagban. Az eddig ismertetett lényektől az különbözteti meg, hogy lényegét nemhogy nem némaság, hanem a folyamatos, áradó beszéd határozza meg. A lila sivatag gyíkasszonyáról nem tudjuk, hogy prófétanő, vagy csupán a jelent írja le minden egyes pillanatban, egy olyan jelent, melyet a fölötte húzódó búra ezer meg ezer tekintete által átfogóbban és pontosabban képes látni, mint bárki élő. Beszéde már-már kántálás, ám a búra tompítja, szavak még csak nem is sejlenek ki belőle. Az álmodó tudja, hogy figyelnie kell a gyíkasszonyra, és képtelen elfordítani róla a tekintetét. A lila dűnék, a bársonysima sivatag a testet öltött szépség.

A lehetetlenül apró gyermek

A lehetetlenül apró gyermek újra meg újra megszületik. Babszemnyi, elvész az anya tenyerében. Fürdetni kell és pólyálni, és míg az anya aggodalma törékeny gyermeke iránt végtelen, a babszem-gyermek erősebb bármínél, mit félelem lefesteríteni képes. Ám erről az anya mit sem tudván, újra meg újra tenyerébe les, hogy megbizonyosodjék róla: a parányi gyermek épségben van, a tenyér redői között nem fázik.

NEGYEDIK RÉSZ: EMBEREK, ÉLETÜK ÉS HALÁLUK

Az anya halála

Az anya halála az álomban élőlény, a legrettenetesebb bestia mind közül. Szelídíthetetlen és betörhetetlen, és ezerféle formában tér vissza újra. Annak függvényében, hogy veszett kutyák hada, víz vagy láthatatlan tűz okozza, az anya halála mindig másképpen tör az álmodó elméjére, ám mindig ugyanazt a kietlen rettegést hagyva maga után. Ez a lény semmihez sem fogható, hasonlítható, önmagában van, és semmivel sem rokon.

A valóságban halott apa

A valóságban halott apa szabályos időközönként visszajár az álom térébe, és olyankor mindig felhívja az álmodó figyelmét arra, hogy ő tulajdonképpen halott. Különös tulajdonsága viszont, hogy ezt képes végtelen nyugalommal tenni, és a jelenléte, bármennyire önellentmondásos legyen is, mérhetetlen nyugalmat áraszt. Olykor segít kipakolni a múlt tárgyait, végigkísérve az álmodót a feleslegtől való megszabadulásban, máskor pedig csak csendesen ül mellette. Néha kérdez, ám ezt rendkívüli finomsággal és tapintattal teszi, úgy, ahogy arra az élő apák sosem képesek.

A lebegő szeretők

Az éberség terét kettejük közt akadályok szabdalják fel, melyek csak úgy tornyosulnak, és ami ledöntésre kerül estére, az újra felépül reggelre. Ha mégis találkoznak, kívül-belül ballaszt rántja le őket. Álmodójukban viszont védett város lakói ők, mely város terében szokatlan és mindvégig kiismerhetetlen törvény az úr. Látszólag minden ugyanúgy zajlik, mint az éberren bejárt terekben, viszont ha az álmodó nagyon figyelmes, akkor észreveheti a tér sajátosságait: a város körkörösén épül fel, a közepén torony. Ebben a toronyban pedig összesűrűsödik mindaz, amitől oly különös a város. A toronyban ugyanis nem érvényes a tömegvonzás törvénye. Így hát lehet itt bármiféle ballaszt, semmi nem húzza a szeretőket. Ám találkozásuk itt is nehéz, pontosan ezért: a toronyban lebegve nem irányíthatják, merre mozduljon a testük. Legtöbbször ellebegnek egymás mellett, ám olykor, egy kegyelmi pillanatban találkoznak. A férfi lábán kopott bőrcipő, a nő mezítláb lebeg tova.